

28. 2. 2005

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Pojistná smlouva po 1.1.2005

Dne 1.1.2005 nabyl účinnosti zákon č. [37/2004](#) Sb., o pojistné smlouvě a o změně souvisejících zákonů (zákon o pojistné smlouvě). V oblasti soukromoprávního pojištění došlo v důsledku přijetí tohoto zákona k zásadní změně oproti dosavadnímu stavu, neboť tímto zákonem byla mimo jiné zrušena v občanském zákoníku hlava patnáctá v části osmé, tedy ke zrušení dosavadní úpravy soukromoprávních pojistných smluv. Úprava soukromoprávní pojistné smlouvy tak byla z občanského zákoníku zcela vypuštěna a nahradila ji úprava nová, mající reflektovat úpravu pojistných smluv v právu Evropské unie, obsažená v komentovaném zákoně o pojistné smlouvě. Nutno však hned zprvu před samotným výkladem zákona poznamenat, že právní vztahy vzniklé z pojistných smluv uzavřených před 1.1.2005 se i nadále budou řídit dosavadními právními předpisy, tedy již jinak zrušenou úpravou § 788 až § 828 občanského zákoníku.

Jak vyplývá z důvodové zprávy ke komentovanému zákonu, potřeba změny dosavadní úpravy ustanovení o pojistné smlouvě v občanském zákoníku byla vyvolána několika faktory, přičemž k nejvýznamnějším z pohledu tvůrců tohoto zákona kromě nedostatků současné právní úpravy a nastalé změny v tržních podmínkách v soukromém pojištění (zejména pak v důsledku rozmachu nových druhů pojištění jako je např. pojištění finančních ztrát, pojištění úvěru a záruky, pojištění právní ochrany, pojištění ekologických a atomových rizik atp.) i snaha přizpůsobit tuto oblast soukromého práva některým podmínkám obsaženým v právu Evropských společenství.

Úprava soukromoprávního pojištění dle komentovaného zákona je vázána na uzavření pojistné smlouvy v režimu tohoto zákona; jeho úprava se tak nepoužije ani nikterak nenahrazuje např. dosavadní úpravu pojištění odpovědnosti z provozu vozidla nebo tzv. pojištění záruky pro případ úpadku cestovní kanceláře. I přesto, že komentovaný zákon zrušil dosavadní úpravu soukromoprávního pojištění obsaženou v občanském zákoníku, použijí se na právní vztahy vzniklé dle komentovaného zákona podpůrně (subsidiárně) obecná ustanovení občanského zákoníku, nejsou-li některá práva a povinnosti účastníků těchto právních vztahů upravena komentovaným zákonem nebo zvláštním právním předpisem.

Pojistnou smlouvou se dle komentovaného zákona rozumí smlouva o finančních službách, ve které se pojistitel zavazuje v případě vzniku nahodilé události poskytnout ve sjednaném rozsahu plnění a pojistník se zavazuje platit pojistiteli pojistné. Jedná se tedy o dvoustranný závazek vyznačující se jak vzájemností práv a povinností, tak i vzájemnou podmíněností plnění.

Základním charakteristickým znakem pojistné smlouvy je závazek pojistitele poskytnout ve sjednaném rozsahu pojistné plnění, jestliže na straně pojištěného vznikne nahodilá událost blíže vymezená ve smlouvě. Na druhé straně osobě, která s pojistitelem smlouvu uzavřela (pojistník), vzniká povinnost uhradit pojistiteli stanovené pojistné. I nadále umožňuje komentovaný zákon sjednání pojištění ve prospěch třetí osoby jakož i tzv. pojištění cizího pojistného rizik. Jde-li o pojištění cizího pojistného rizika, pak pro případ smrti pojistníka jako fyzické osoby nebo jeho zániku bez právního nástupce jako právnické osoby komentovaný zákon stanoví, neobsahuje-li pojistná smlouva odlišné ujednání, že na místo pojistníka vstupuje pojištěný.

Ve vztahu k pojistné smlouvě na rozdíl od dosavadní právní úpravy obsažené v občanském zákoníku, ovšem nadále komentovaný zákon stanovuje její podstatné náležitosti, tedy tzv. minimální obsah pojistné smlouvy. I nadále musí být součástí pojistné smlouvy pojistné podmínky vydané pojistitelem, nejsou-li ovšem uvedeny přímo v pojistné smlouvě, se kterými musí být pojistník prokazatelně seznámen. Ve vztahu k pojistným podmínkám v úpravě dle komentovaného zákona však již není tomuto požadavku učiněno zadost v případě, že byly tomu, kdo s pojistitelem smlouvu uzavřel, před jejím uzavřením pouze sděleny. Pojistné podmínky nemohou být pojistitelem, s výjimkou tzv. pojištění na dálku, bez jeho souhlasu jednostranně měněny, a to ani tehdy, pokud by si takovéto právo v nich pojistitel vymínil či by tato změna byla k prospěchu pojistníka. Pojistná smlouva musí mít písemnou formu, s výjimkou případů, kdy zakládá pojištění s pojistnou dobou kratší než 1 rok. Je tedy možné uzavřít pojistnou smlouvu ve věcech krátkodobého pojištění, tj. pojištění kratšího než 1 rok, např. telefonicky. Ostatní právní úkony

týkající se pojištění musí mít však písemnou formu, není-li v komentovaném zákoně stanoveno jinak nebo není-li jinak dohodnuto v pojistné smlouvě. I v případě uzavření pojistné smlouvy v ústní formě, tedy jak již bylo zmíněno výše např. telefonicky, je nicméně pojistitel povinen vydat pojistníkovi pojistku jako potvrzení o uzavření pojistné smlouvy.

Jde-li o promlčení práva na plnění z pojištění, pak toto se promlčí nejpozději za 3 roky, a jedná-li se o životní pojištění, za 10 let. Na rozdíl od dosavadní právní úpravy v občanském zákoníku tak u životního pojištění došlo k prodloužení délky promlčecí doby. Promlčecí doba práva na pojistné plnění počíná běžet za jedem rok po vzniku pojistné události.

Pojištění vzniká dnem uzavření pojistné smlouvy. V pojistné smlouvě se však její účastníci mohou smluvit, že pojištění vznikne později, tzn., že pojistná smlouva bude platná ode dne jejího uzavření, avšak účinná později, ode dne stanoveného v pojistné smlouvě, nebo, že se pojištění vztahuje i na dobu před uzavřením pojistné smlouvy. Podmínkou plnění pojistitele je v takovém případě nevědomost nebo nemožnost dozvědět se ze strany pojistníka, že nastala pojistná událost a naopak, pojistitel nemá právo na pojistné, jestliže v době vzniku pojištění věděl popř. mohl vědět, že nemůže dojít k pojistné události.

Komentovaný zákon se neodchyluje od dosavadní právní úpravy při stanovení práva pojistitele na pojistné a jeho splatnosti. Právo pojistitele na pojistné vzniká dnem uzavření

pojistné smlouvy nebo dnem dohodnutým v pojistné smlouvě, nestanoví-li zákon jinak. Splatnost pojistného je určena pojistnou smlouvou a nebylo-li jinak dohodnuto, je běžné pojistné splatné dnem počátku pojistného období a jednorázové pojistné dnem počátku pojištění.

Významným rysem nové právní úpravy je také to, že právo na plnění z pojištění má osoba určená pojistnou smlouvou nebo zvláštním zákonem, tzv. oprávněná osoba, a nikoliv již pouze obecně pojištěný, který totiž nemusí být současně i pojistníkem. Právo na pojistné však oprávněné osobě nevzniká, jestliže pojistnou událost způsobila úmyslně sama nebo z jejího podnětu jiná osoba. V tomto případě má naopak pojistitel právo po takové osobě požadovat přiměřenou náhradu za náklady vynaložené provedením šetření o pojistné události.

Komentovaný zákon dále nově zavazuje pojistitele ukončit své šetření do 3 měsíců po tom, co mu byla pojistná událost oznámena, přičemž pojistné plnění je splatné do 15 dnů po skončení tohoto šetření. Cílem komentovaného zákona je tak bránit pojišťovně nedůvodně prodlužovat výplatu pojistného plnění. Nemůže-li pojistitel poskytnout pojistné plnění do 3 měsíců od nahlášení škodné události, je povinen sdělit oprávněné osobě důvody a poskytnout na písemné požádání oprávněné osoby přiměřenou zálohu. Lhůtu k provedení a ukončení šetření lze dohodou, tedy např. případným ustanovením pojistné smlouvy či smluvních podmínek prodloužit, což bude zřejmě jedna z věcí, na kterou by měl brát pojistník při uzavírání pojistné smlouvy náležitý zřetel. Uvedené se taktéž nepoužije v případě pojištění úvěru a záruky.

Další významnou změnou je také zakotvení možnosti přerušení v zákoně uvedených druhů pojištění v průběhu pojistné doby. Doba přerušení soukromého pojištění se ale započítává do pojistné doby. Po dobu přerušení pojištění nevzniká pojistníkovi povinnost platit pojistné a pojistiteli povinnost plnit dle pojistné smlouvy. V případě, že pojištění nezanklo (viz níže) a nebylo-li smluveno jinak, přerušuje se také v případě prodlení s úhradou pojistného po dobu delší než 2 měsíce ode dne jeho splatnosti.

Pokud se týká zániku pojištění, pak kromě obecných způsobů zániku závazků dle občanského práva jakými jsou zejména uplynutí doby (v komentovaném zákoně je stanovena možnost smluvních stran pojistné smlouvy uzavřené na dobu určitou sjednat právo opce), dohoda, výpověď či odstoupení. Pojištění dle komentovaného zákona ale dále zaniká kupř. i nezaplacením pojistného. Obecně zaniká soukromé pojištění v důsledku nezaplacení pojistného dnem následujícím po marném uplynutí lhůty stanovené pojistitelem v upomínce k zaplacení pojistného nebo jeho části, doručené pojistníkovi. Na rozdíl od dosavadní právní úpravy pojištění obsažené v občanském zákoníku, dle které v případě nezaplacení pojistného pojištění zaniká uplynutím tří, resp. šesti měsíční zákonné lhůty, lhůta podle komentovaného zákona nesmí být kratší než jeden měsíc. Tuto lhůtu lze ale před jejím uplynutím dohodou prodloužit. Mezi další důvody zániku pojištění pak patří např. poskytnutí pojistného plnění pojistitelem, jestliže mu byly při uzavírání pojistné smlouvy vědomě poskytnuty nepravdivé nebo neúplné odpovědi, které pojistitel nemohl při uzavření pojistné smlouvy zjistit a které byly pro toto uzavření podstatné, zánik pojistného nebezpečí, pojištěné věci nebo jiné majetkové hodnoty, ale i smrt fyzické či zánik právnické osoby.

Mezi další změny, které s sebou komentovaný zákon přinesl, patří i rozlišení dvou základních forem pojištění, kterými

jsou pojištění škodové a pojištění obnosové. Jako další novotu lze označit i tzv. množné pojištění vznikající tehdy, vztahují-li se dvě nebo více soukromých pojištění na totéž pojistné riziko pojištěné pro stejné období. Množné pojištění může vzniknout jako spolupojištění, souběžné pojištění nebo vícenásobné pojištění. Spolupojištění vzniká uzavřením pojistné smlouvy mezi pojistníkem a více pojistiteli zastoupenými vedoucím pojistitelem, a to za jediné pojistné. Souběžné pojištění vzniká tehdy, jestliže souhrn pojistných částek nepřesahuje pojistnou hodnotu pojištěného majetku, nebo souhrn limitů pojistného plnění nepřesáhne skutečnou výši vzniklé škody. Vícenásobné pojištění vzniká pak tam, kde souhrn pojistných částek přesahuje pojistnou hodnotu pojištěného majetku nebo souhrn limitů pojistného plnění přesáhne skutečnou výši vzniklé škody.

K výrazným změnám v rámci soukromého pojištění patří bezpochyby i zavedení nových typů pojištění, a to pojištění právní ochrany, pojištění úvěru a záruky a pojištění pro případ nemoci.

Pojištění právní ochrany spočívá v závazku pojistitele hradit na základě pojistné smlouvy náklady pojištěného spojené s uplatněním jeho práva v rozsahu vymezeném v pojistné smlouvě a poskytovat služby přímo spojené s tímto soukromým pojištěním v pojistné smlouvě dohodnutém rozsahu. Pojištění právní ochrany lze sjednat pouze jako pojištění škodové. Zakotvením pojištění právní ochrany je sledován cíl předcházení střetu zájmů mezi pojištěným a pojistitelem, který současně s pojištěním právní ochrany poskytuje i pojištění v jiném pojistném odvětví než životních pojištění.

Pojištění úvěru se sjednává na ochranu před majetkovými důsledky, které mohou pojištěnému vzniknout nesplácením poskytnutých peněžních prostředků dlužníkem uvedeným v pojistné smlouvě, popřípadě z jiného, v pojistné smlouvě dohodnutého důvodu. I toto pojištění lze sjednat pouze jako škodové. Z uvedené citace zákona vyplývá i cíl tohoto pojištění – dle důvodové zprávy jím je ochrana věřitele před škodami na majetku pojištěného, které mu mohou vzniknout z důvodu nesplácení úvěru dlužníkem, a pojištění záruky, kterým se pojistitel zavazuje plnit v případě, že pojištěný je povinen plnit ze svého ručitelského závazku, v případě propadnutí kauce, jistoty, plnění z nich nebo z jiného obdobného důvodu uvedeného v pojistné smlouvě.

Posledním novým druhem pojištění je pojištění pro případ nemoci. Dle názoru tvůrců komentovaného zákona povaha tohoto druhu pojištění může nejen doplňovat, ale i nahrazovat systém veřejného zdravotního pojištění. Toto pojištění, které může být jak škodové, tak obnosové, musí ale trvat nejméně 3 roky.

V uvedeném článku jsem se pokusil nastínit nejdůležitější změny, jenž se pojí s komentovaným zákonem, třebaže jsem si vědom toho, že se mi nepodařilo plně postihnout všechny. Mám nicméně za to, že tento zákon je v mnohém účinným nástrojem sloužícím k eliminaci silnějšího postavení pojistitele na trhu, který byl prozatím ve smluvním vztahu s přihlédnutím ke své odbornosti a ekonomickým možnostem v porovnání s pojistníkem ve výhodnější pozici.

© EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací – režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)
- [Nejvyšší soud a forma smlouvy o smlouvě budoucí: krok zpět v ochraně právní jistoty?](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Spoluvlastnictví a správa společné věci](#)
- [Doručování soudních písemností ze zahraničí do ČR](#)